पु॰ शब्दार्थचि॰ २१पुष्यनक्षत्रे तस्य गुर्वधिष्ठातृकत्वात् "ध्रुवगुरुकरमूलापौष्णभान्यर्कवारे" ज्यो॰त॰। स्वार्थे क। भारातिशययुक्ताद्यर्थे। "ततो युधिष्ठिरस्तस्य गुरुकः समपद्यत। स तु भाराभिभूतात्मा न तथाशीघ्रगोऽभवत्" भा॰ व॰ १५ ७अ॰। "अतिमात्रं लघूनि स्युर्गात्राणि गुरुकाणि च"। "गुरुकावस्थिरावूरू न स्वाविव च मन्यते" सुश्रुतः।

गुरोर्भावः इमनिच् गरादेशः गरिमन् पु॰अण् गौरव न॰ तल् गुरुता स्त्री त्व गुरुत्व न॰। गुरुभावे पतनासमवायिकारणतावति गुणभेदे। अतिशयेन गुरु इष्ठन्, ईयसुन् गरादेशः। गरिष्ठ गरीयस् अतिगुरौ त्रि॰ ईयसूनि स्त्रियां ङीप्। गुरुं करोति णिच् गरादेशः गरयति।

गुरुकुण्डली स्त्री गुरुर्जीवः प्रधानभत्र तादृशी कुण्डली चक्रभेदः। जन्मनक्षत्रभेदेन जन्मावध्येकैकवर्षाधिपज्ञापके चक्रभेदे तत्र हि चक्रे गुरोर्मध्यस्थित्या इतरेषामष्टानां ग्रहाणामष्टदिक्षु स्थित्या च गुरुप्रधानत्वं तत्स्वरूपफलाद्युक्तं पञ्चस्वरायां यथा

"रविश्चन्द्रकुजः सौम्यो गुरुः शुक्रः शनैश्चरः। राहुः केतुश्च विज्ञेया सर्वथा गुरुकुण्डली। कृत्तिकादीनि ऋक्षाणि त्रिरावृत्ति क्रमान्न्यसेत्। जन्मर्क्षं खेचरे यत्र जन्माद्यब्दास्ततः क्रमात्"। कुण्डलीद्वयस्य फलमाह। शुभं विधौ बुधे च स्यात् मरणं राहुमन्दयोः। गुरुद्वये महासौख्यं दुःखं स्याद्भौमसूर्य्ययोः"। "पताकी कुण्डली केतोः कुण्डली च बृहस्पतेः। सर्वत्र पापसंयोगे संशयो जायते महान्"।

गुरुक्रम पु॰ गुरुरेव क्रमो यत्र। पारम्पर्य्योपदेशे हला॰

गुरुगीता स्त्री गुरुस्तवनभूता गीता। गीताभेदे।

गुरुघ्न पु॰ गुरुं गुरुतां हन्ति हन—ढक्। १गौरसर्षपे राजनि॰ २गुरुहन्तरि त्रि॰स्त्रियां ङीप्। [पृषो॰। तिलमयूरे त्रि॰।

गुरुण्यक पु॰ गुरुं गुरुतां दुजरतां रुण्टति रुटि—स्तेये ण्वुल्

गुरुतम त्रि॰ तशयेन गुरुः। अतिगुरौ "त्रयः पुरुषस्यातिगुरवो भवन्ति माता पिता चार्य्यश्चेति" विष्णूक्ते २मात्रादौ ३अतिगुरुत्ववति च। ४परमेश्वरे पु॰। "गुरुगुरुतमो धामसत्यः सत्यपराक्रमः" विष्णुस॰। "विरिञ्च्यादीनामपि ब्रह्मविद्याप्रवर्त्तकत्वात् गुरुतमः। "यो वै ब्रह्माणं विदधाति पूर्वं यश्चास्मै प्रहिणोति वेदम्" इति श्रुतेः भा॰। "पूर्वेषामपि गुरुः कालनानवच्छेदात्" पात॰ सू॰। तस्य सर्वेषां गुरूणामुपदेष्टृत्वात् गुरुतमत्वमुक्तम्।

गुरुतल्प पु॰ गुरोः पितुस्तल्पं तल्प भार्य्या यस्य। १विमातृगन्तरि। स च महापातकी तत्प्रायश्चित्तमाह स्म मनुः। "गुरुतल्पोऽभिभाष्यैनस्तप्ते सुप्यादयोमये। शूर्म्मीं ज्वलन्तीं वाश्लिष्येन् मृत्युना स विशुध्यति" "मातृगमनं दुहितृगमनं स्नुषागमनमित्यतिपातकानीति विष्णुहारीताभ्यां स्वमातृगमनस्यातिपातकत्वेनाभिधानात् परिशेषात् गुरुतल्पपदं विमातृपरम् यथा च गुरुशब्दस्यात्र पितृमात्रपरता तथा गुरुतल्पगशब्दे वक्ष्यते। ६त॰।२गुरुभार्य्यायाम् "गत्वैतदेव कुर्वीत गुरुतल्पमकामतः" प्रा॰वि॰व्यासः। "ब्रह्महत्या सुरापानं गुरुतल्पगमनं ब्राह्मणस्वर्णाहरणं द्विजातीनां महापातकम्" च्यवनः।

गुरुतल्पग पु॰ गुरोः पितुस्तल्पं भार्य्यां गच्छति गम—ड। विमातृगन्तरि स च महापातकी। महापातकमध्ये गुरुतल्पगमनमुक्तं तत्र गुरुतल्पशब्दार्थनिर्णये बहूनि मतानि सन्ति तानि च पूर्वपक्षीकृत्य निरस्य विमातृगमनपरत्वं प्रा॰ विवेके निर्णीतं यथा

"तत्र को गुरुः का चाङ्गना। तत्र कश्चित् पितैव गुरुः तथा च मनुः "निषेकादीनि कर्म्माणि यः करोति यथाविधि। सम्भावयति चान्नेन स विप्रो गुरुरुच्यते। याज्ञवल्क्यः "स गुरुर्यः क्रियाः कृत्वा वेदमस्मै प्रयच्छति। उपनीय ददद्वेदमाचार्य्यः स उदाहृतः"। क्रियानिषेकादिकाः। आभ्यां गर्भाधानादिक्रियाकर्त्तरि गुरुशब्दस्य सङ्केतितत्वात् पिता गुरुस्तस्याङ्गना स्त्री माता तत्सपत्नी च सा च सवर्णा चोत्तमवर्णा च न हीनवर्णा तद्गमने गुरुतल्पगमनसमानत्वस्य वक्ष्यमाणत्वात् तद्गमनं न महापातकमिति। तदसङ्गतम् आचार्य्यादेरपि गुरुत्वश्रवणात् एतयोर्वचनयोरन्यनिषेधार्थत्वाभावात्। तथा च मनुरेवान्यं गुरुमाह "पिता वै गार्हपत्योऽग्निर्माताग्निर्दक्षिणः स्मृतः। गुरुराहवनीयस्तु साग्नित्रेता गरीयसी। इमं लोकं मातृभक्त्या पितृभक्त्या तु मध्यमम्। गुरुशुश्रूषया त्वं ब्रह्मलोकं समश्नुते। अल्पं वा बहु वा यस्य श्रुतस्योपकरोति यः। तमपीह गुरु विद्यात् श्रुतोपक्रियया तया"। तथा गोतमः "आचार्य्यः श्रेष्ठो गुरूणां मतः" इत्येके। पितरि सङ्केतितत्वादाचार्य्ये गौणं गुरुपदमिति चेन्न आचार्य्यादावपि सङ्केतदर्शनात् यथा विष्णुः "त्रयः पुरुषस्यातिगुरवो भवन्ति माता पिता चाचार्य्यश्चेति"। तथा